ותוקעין ומריעין כשהן עומדין כדי לערבב השטן וא"ר יצחק כל שנה שאין תוקעין לה בתחלתה מריעין לה בסופה מ"ט דלא איערבב שטן וא"ר יצחק כל שנה שרשה בתחלתה מתעשרת בסופה שנא' [1]מראשית השנה מרשית כתיב ועד אחרית סופה שיש לה אחרית וא"ר יצחק אין דנין את האדם אלא לפי מעשיו של אותה שעה שנאמר [2]כי שמע אלהים אל קול הנער באשר הוא שם וא"ר יצחק ג' דברים מזכירין עונותיו של אדם אלו הן קיר נטוי ועיון תפלה ומוסר דין על חבירו דא"ר (אבין) כל המוסר דין על חבירו הוא נענש תחלה שנאמר [3]ותאמר שרי אל אברם חמסי עליך וכתיב [4]ויבא אברהם לספוד לשרה ולבכותה וא"ר יצחק ד' דברים מקרעין גזר דינו של אדם אלו הן צדקה צעקה שינוי השם ושינוי מעשה צדקה דכתיב [5]וצדקה תציל ממות צעקה דכתיב [6]ויצעקו אל ה' בצר להם וממצוקותיהם יוציאם שינוי השם דכתיב [7]שרי אשתך לא תקרא את שמה שרי כי שרה שמה וכתיב וברכתי אותה וגם נתתי ממנה לך בן שינוי מעשה דכתיב [8]וירא האלהים את מעשיהם וכתיב [9]וינחם האלהים על הרעה אשר דבר לעשות להם ולא עשה וי"א אף שינוי מקום דכתיב [10]ויאמר ה' אל אברם לך לך מארצך והדר ואעשך לגוי גדול ואידך ההוא זכותא דא"י הוא דאהניא ליה וא"ר יצחק חייב אדם להקביל פני רבו ברגל שנאמר [11]מדוע את הולכת אליו היום לא חדש ולא שבת מכלל דבחדש ושבת איבעי לה למיזל וא"ר יצחק חייב אדם לטהר את עצמו ברגל שנאמר [12]ובנבלתם לא תגעו תניא נמי הכי ובנבלתם לא תגעו יכול יהו ישראל מוזהרין על מגע נבילה תלמוד לומר [13]אמור אל הכהנים בני אהרן בני אהרן מוזהרין בני ישראל אין מוזהרין והלא דברים קל וחומר ומה טומאה חמורה כהנים מוזהרין ישראלים אינן מוזהרין טומאה קלה לא כל שכן אלא מה ת"ל ובנבלתם לא תגעו ברגל א"ר כרוספדאי א"ר יוחנן שלשה ספרים נפתחין בר"ה אחד של רשעים גמורין ואחד של צדיקים גמורין ואחד של בינוניים צדיקים גמורין נכתבין ונחתמין לאלתר לחיים רשעים גמורין נכתבין ונחתמין לאלתר למיתה בינוניים תלויין ועומדין מר"ה ועד יוה"כ זכו נכתבין לחיים לא זכו נכתבין למיתה א"ר אבין מאי קרא [14]ימחו מספר חיים ועם צדיקים אל יכתבו ימחו מספר זה ספרן של רשעים גמורין חיים זה ספרן של צדיקים ועם צדיקים אל יכתבו זה ספרן של בינוניים ר"נ בר יצחק אמר מהכא [15]ואם אין מחני נא מספרך אשר כתבת מחני נא זה ספרן של רשעים מספרך זה ספרן של צדיקים אשר כתבת זה ספרן של בינוניים תניא ב"ש אומרים ג' כתות הן ליום הדין אחת של צדיקים גמורין ואחת של רשעים גמורין ואחת של בינוניים צדיקים גמורין נכתבין ונחתמין לאלתר לחיי עולם רשעים גמורין נכתבין ונחתמין לאלתר לגיהנם שנאמר [16]ורבים מישני אדמת עפר יקיצו אלה לחיי עולם ואלה לחרפות לדראון עולם בינוניים יורדין לגיהנם

ומצפצפין

כדי לערבב. שלא ישטין. כשישמע ישראל מחבבין את המצות נסתתמין דבריו: **שרשה בתחלתה.** שישראל עושין עצמן רשין בר"ה לדבר תחנונים ותפלה כענין שנאמר תחנונים ידבר רש (משלי יח): **של אותה שעה.** ואפי' הוא עתיד להרשיע לאחר זמן: **שנאמר באשר הוא שם.** ומצינו בבראשית רבה ה) אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה רבש"ע מי שעתידין בניו להמית את בניך בצמא אתה מעלה לו באר שנא' (ישעיה כא) משא בערב וגו' לקראת צמא התיו מים שהיו מוציאין לקראת הגולים מיני מלוחים ונודות נפוחים וכו' כדאיתא התם ט) אמר להם השתא צדיק הוא או רשע אמרו לו צדיק אמר להם כאשר הוא שם איני דן את העולם אלא בשעתו: **קיר נטוי.** ועובר תחתיו מזכיר עונותיו שאומר כלום ראוי זה ליעשות לו נס ומתוך כך הוא נבדק: **ועיון תפלה.** סומך על תפלתו (א) שתהא נשמעת ומתאמץ לכוין לבו: **מוסר דין.** כמו ישפוט ה' ביני וביניך (בראשית טז) אומרים כלום ראוי הוא שיענש חבירו על ידו: **ויבא אברהם וגו'.** הוא קבר אותה: **שינוי מעשה.** שב מרעתו: **ובנבלתם לא תגעו.** וברגל משתעי קרא כדמפרש ואזיל לקמיה בברייתא: **שלשה ספרים.** ספרי זכרון של מעשה הבריות: **ליום הדין.** כשיחיו המתים: **רשעים גמורים.** רובם עונות: **בינוניים.** מחצה על מחצה:

ומצפצפים

ותוקעים ומריעין כשהן עומדין. תימה הא קעבר משום בל תוסיף וכי תימא כיון דכבר יצא הוה ליה שלא בזמנו דלא עבר הא אמרינן בסוף ראוהו ב"ד (לקמן דף כח: ושם) גבי ברכת כהנים דאין מוסיף ברכה אחת משלו משום דלא עבר עליה זימניה כיון דאילו מתרמי ליה צבורא אחרינא הדר מברך להו וה"נ אי מתרמי ליה צבורא הדר תקע להו וי"ל דאין שייך בל תוסיף בעשיית מצוה אחת ב' פעמים כגון כהן אם מברך וחוזר ומברך אותו צבור עצמו או נוטל לולב וחוזר ונוטל וכן תוקע וחוזר ותוקע וגבי מתנות בכור נמי אם נותן בקרן אחד ב' פעמים אין זה בל תוסיף: **כדי** לערבב את השטן. פירש בערוך י) [כדאיתא] בירושל' בלע המות לנצח וכתיב והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול כד שמע קל שיפורא זימנא חדא בהיל ולא בהיל וכד שמע תניין אמר ודאי זהו שיפורא דיתקע בשופר גדול ומטא זימניה למתבלע ומתערבב ולית ליה פנאי למעבד קטגוריא: **שאין** תוקעין בתחלתה. מפרש בהלכות גדולות לאו דמיקלע בשבתא אלא דאיתייליד אונסא: **שרשה** בתחלתה. שמתוך שישראלים רשים לבם נשבר ומרחמים עליהם מן השמים: **ועיון** תפלה. אומר ר"ת עיון תפלה דהכא כי ההוא דגט פשוט (ב"ב דף קסד: ושם) דג' דברים אין אדם ניצול מהן בכל יום וקא חשיב עיון תפלה כלומר שאין מכוין לבו בתפלתו כדאמר בירושלמי דברכות פרק היה קורא י) א"ר חייא רבא מן יומא לא כוונית אלא חד זמן בעית מכוונת והרהרית בלבי ואמרי מאן עלל קומוי מלכא קדמוי אלקפטא או ריש גלותא שמואל אמר אנא מנית פרחייא ר' בון בר חייא אמר אנא מנית דומסיא א"ר מנא מחזיק אנא טיבו לרישיה דכי מטי למודים הוה כרע מגרמיה ומתוך שאדם מתפלל ואין מתכוין לבו עבירותיו נזכרין ומיהו לא יתכן לפרש כן כלל אלא ל)אדרבה איירי במתאמץ לכוין לבו ובוטח שתהא תפלתו נשמעת כי ההיא דפ' אין עומדין (ברכות דף לב:) המאריך בתפלתו ומעיין כדמוכח בריש הרואה (שם דף נד:) דאמר רב יהודה אמר רב ג' דברים מאריכים ימיו של אדם וחשיב המאריך בתפלתו ופריך למימרא דמעליותא היא והא א"ר חייא בר אבא המאריך בתפלתו ומעיין בה סוף בא לידי כאב לב שנאמר תוחלת ממושכה מחלה לב כלומר מעיין בה אומר בלבו שיעשו בקשתו לפי שהתפלל בכוונה ובא לידי כאב לב שאין בקשתו נעשית תוחלת לשון תפלה ומלשון ויחל משה (שמות לב) וא"ר יצחק (שם דף נה.) שלשה דברים מזכירים עונותיו של אדם עיון תפלה שעל ידי כך מפשפשין במעשיו לומר בוטח הוא בזכיותיו ונראה מה הם ומשני הא דלא מעיין בה הא דמעיין והשתא הוו כל הני שלשה דברים מענין אחד קיר נטוי שבוטח בזכותו ועובר מוסר דין על חבירו שבוטח בזכותו שיענש חבירו על ידו מ): **ונחתמין** לאלתר לחיים. מדקא חשיב בינוניים משמע לצדיקים (ב) קרי למי שזכיותיו מרובים ורשעים גמורים למי שעונותיו מרובים ופעמים הצדיקים נחתמין למיתה ורשעים גמורים לחיים דכתיב ומשלם לשונאיו אל פניו להאבידו (דברים ז) דאמרינן בסוף פ"ק דקדושין (דף לט: ושם) מי שזכיותיו מרובין מעונותיו דומה כמי ששרף את כל התורה כולה ולא שייר ממנה אות אחת ומי שעונותיו מרובין מזכיותיו דומה כמי שקיים כל התורה כולה ולא חיסר אות אחת וכל זה דקרי הכא גבי רשעים מיתה וגבי צדיקים חיים כלומר לחיי העולם הבא: **ליום** הדין. כשיחיו המתים כדמוכח קרא ואע"פ שכבר נדונו אחר מיתתן בגן עדן או בגיהנם מפני הנפש עדיין יהיה דין אחר אם יזכו ס) לחיי העולם הבא שהוא קיים לעולם ויש שכבר קבלו דינם בגיהנם ומתוך כך שמא יזכו:

ועליהם

מסורת הש"ס

א) ג' רא"ש מלגג, ב) [ברכות נה.], ג) [ל"ל חנן וכ"ה ברב אלפס וב"ק נג.], ד) [ב"ק נג. ע"ש], ה) ג' ע"י ולבסוף, ו) סוכה מז:, ז) [תוספתא דסנהדרין פי"ג], ח) [פרשה נג יד], ט) [איכה רבתי פ"ב ד], י) [ערך ערב א], כ) [הל' ד], ל) [וכן פי' בערוך ע' קר א'], מ) [וע"ע תוס' ברכות לב: ד"ה כל יתר שבת קיח: וב"ב קסד:].

עין משפט נר מצוה

פח א סמג עשין מג וטוש"ע א"ח סי' תקפה:

ב [מיי' פ"ג מהלכות ביאה הלכה ו]:

ג [טוש"ע א"ח סימן נח סעיף ה]:

ד [שו"ע א"ח סימן תכב סעיף א בהג"ה]:

פט ה מיי' פ"ב מהל' תשובה הל' ד' סמג עשין טז טור ש"ע י"ד סי' רמו סעיף ד:

צ ו מיי' וסמג שם טוש"ע י"ד סי' שלה סעיף י בהגה"ה:

צא ז מיי' פ"ב מהל' ת"ת הל' ז:

צב ח ט מיי' פט"ז מהל' טומאת אוכלין הל' ט י סמג עשין רמו:

צג י מיי' פ"ג מהל' תשובה הל' ג סמג עשין טז:

צד כ מיי' שם הל' ה:

תורה אור השלם

1. ארץ אשר יי אלהיך דרש אתה תמיד עיני יי אלהיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה: דברים יא יב
2. וישמע אלהים את קול הנער ויקרא מלאך אלהים אל הגר מן השמים ויאמר לה מה לך הגר אל תיראי כי שמע אלהים אל קול הנער באשר הוא שם: בראשית כא יז
3. ותאמר שרי אל אברם חמסי עליך אנכי נתתי שפחתי בחיקך ותרא כי הרתה ואקל בעיניה ישפט יי ביני וביניך: בראשית טז ה
4. ותמת שרה בקרית ארבע הוא חברון בארץ כנען ויבא אברהם לספד לשרה ולבכתה: בראשית כג ב
5. לא יועילו אוצרות רשע וצדקה תציל ממות: משלי י ב
6. ויצעקו אל יי בצר להם וממצוקתיהם יוציאם: תהלים קז כח
7. ויאמר אלהים אל אברהם שרי אשתך לא תקרא את שמה שרי כי שרה שמה: בראשית יז טו
8. וירא האלהים את מעשיהם כי שבו מדרכם הרעה וינחם האלהים על הרעה אשר דבר לעשות להם ולא עשה: יונה ג י
9. וירא האלהים את מעשיהם כי שבו מדרכם הרעה וינחם האלהים על הרעה אשר דבר לעשות להם ולא עשה: יונה ג י
10. ויאמר יי אל אברם לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך אל הארץ אשר אראך: בראשית יב א
11. ויאמר מדוע את הלכת אליו היום לא חדש ולא שבת ותאמר שלום: מלכים ב ד כג
12. מבשרם לא תאכלו ובנבלתם לא תגעו טמאים הם לכם: ויקרא יא ח
13. ויאמר יי אל משה אמר אל הכהנים בני אהרן ואמרת אלהם לנפש לא יטמא בעמיו: ויקרא כא א
14. ימחו מספר חיים ועם צדיקים אל יכתבו: תהלים סט כט
15. ועתה אם תשא חטאתם ואם אין מחני נא מספרך אשר כתבת: שמות לב לב
16. ורבים מישני אדמת עפר יקיצו אלה לחיי עולם ואלה לחרפות לדראון עולם: דניאל יב ב

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ועיון תפלה וכו' תפלתו ובטוח שתהא: (ב) תוס' ד"ה ונחתמין וכו' משמע לצדיקים גמורים קרי למי וכו' ורשעי' לחיים כצ"ל ותיבת גמורים נמחק:

גליון הש"ס

גמ' וא"ר יצחק ד' דברים מקרעין וכו'. עמש' הרא"ש סוף כלל יז הביא הטוסף' ג' דברים מבטלין הגזירה וכו' אף שינוי השם: תוס' ד"ה ליום הדין בו' לחיי העולם הבא שהוא קיים לעולם. עי' תורת חיים ריש פ' י"א דסנהדרין:

מוסף רש"י

ג' דברים מזכירין עונותיו של אדם. שעל ידיהן מפשפשין למעלה במעשיו לומר בוטח זה בזכיותיו, נראה מה הם (ברכות נה.). קיר נטוי. מקום סכנה (שם). מוסר דין. בוטח הוא בזכיותיו שחברו יהיה נענש על ידו (שם). מדוע את הולכת אליו. בעלה של שונמית אמר לה כשאמרה לו אלכה וארוצה עד איש האלהים ואשובה (סוכה כז.).

רבינו חננאל

ותוקעין ומריעין כשהן עומדין כדי לערבב השטן. פי' כיון שמצאנו כי אם יש מלאך מליץ אחד אשר פודה מרדת שחת, כן יש מלאך משטין, ומכוונין ישראל את ליבם ואומרים שמא יעמוד משטין עלינו, נדקדק במצות. ומאחר שרואה המשטין שמחבבין המצות מיושב ומעומד, כאלו מתעכב מלהשטין. פיר' למה תוקעין כשהן יושבין ותוקעין כשהן עומדין כדי לערבב את השטן. (יומא) [ומאי] עירבוביא דשטן קל מערבביה, אלא כת' בירושל' בלע המות לנצח וכתיב והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול. כי שמע שטן קל שופרא זמנא חדא בהיל ולא בהיל, וכי תניין ליה אמר, וודיי הוא שופרא דיתקע בשופר גדול מטיא זמניה למתבלע ומרתיע ומתערבב, ולית ליה פניי למעבד קטיגוריא. ומיכן אנו למדין דבעינן תלתין בעמידה כמו תלתין בישיבה. והלין דמחברין ועבדין תלתין כד יתבי, ותלתין בלחש ותלתין על הסדר. בירושל' כתב מאה פעיות פעתה אמיה דסיסרא, ואילין עשר (או) אינון כשגומרין כל התפלה קל תקועיא דיחידאה מתבעי למחוי עשרה תשר"ת תש"ת תר"ת והן מאה. א"ר יצחק אין דנין לאדם אלא לפי מעשיו של אותה שעה שנאמר [כי] שמע אלהים (את) [אל] קול הנער באשר הוא שם, ואע"פ שגלוי וידוע כי כשיגדל יצא להרבות רעה. ירושל[מי] ר' יהושע בן לוי אמר מהאי קרא אם זך וישר היית אין כתיב, אלא אם [זך] וישר אתה, עכשיו. ג' דברים מזכירין עונותיו של אדם קיר נטוי ליפול. כלומר רעוע, והולך זה ויושב תחתיו, סומך בזכיותיו להינצל. וכן המעיין בתפילה שתתקבל ותבוא שאלתו וסומך בצדקתו. וכן המוסר דין על חבירו, כלומר אני צדיק ומוסר דינו להיפרע ממך. אלו כולן מזכירין עונותיו של אדם, שאומרים לפניו מה זכיותיו של זה שעושה כך, והלא יש בידו עון כך וכך. ד' דברים מקרעין גזר דינו של אדם ואלו הן צדקה שנאמר וצדקה תציל ממות. צעקה שנאמר ויצעקו אל ה' בצר להם וגו'. שנוי השם דכתיב לא תקרא את שמה שרי כי שרה שמה, וברכתי אותה וגם נתתי ממנה לך בן. שנוי מעשה שנאמר וירא אלהים את מעשיהם כי שבו מדרכם הרעה. ויש אומרים אף שנוי מקום שנאמר ויאמר ה' אל אברם לך לך מארצך וממולדתך וגו'. והדר ואעשך לגוי גדול. ואידך וכו'. חייב אדם להקביל

רבינו חננאל (המשך)

פני רבו ברגל, שנאמר ויאמר אליה מדוע את הולכת אליו היום לא חדש ולא שבת וגו', מכלל דבחדש ושבת חייב. א) ואקשינן והא ברגל אמרנו. ופרקינן אם רבו שרוי במקום קרוב לו, חייב להקביל פניו בכל חדש ושבת, ואם הוא במקום רחוק חייב להקבילו ברגל. כתיב אמור אל הכהנים בני אהרן ואמרת אלהם וגו', מלמד כי הכהנים הוזהרו שלא להיטמאות ולא ישראל, ואפי' הכהנים לא הוזהרו אלא בטומאת מת שהיא חמורה, אבל בטומאה קלה לא הוזהרו, שאילו הוזהרו בטומאה קלה היה להם למקרא לו(מ)פרש להם אזהרה בטומאה קלה, וכל שכן בטומאה חמורה. אלא ודאי מדכתיב אזהרתם בטומאת מת שהיא חמורה, בטומאה קלה לא הוזהרו. ואם הכהנים לא הוזהרו בטומאה קלה קל וחומר ישראל. ומה ת"ל ובנבלתם לא תגעו, אלא ש"מ שכל ישראל הוזהרו להיטהר אפי' מטומאה קלה ברגל. מיכן אמרו חכמים שחייבין ישראל לטהר עצמם ברגל בבואם ליראות לפני ה'. א"ר יוחנן ג' ספרים נפתחין בראש שנה, אחד של צדיקים גמורים, ומיד נכתבין לאלתר לחיים. ואחד של רשעים גמורין, נכתבין לאלתר למיתה. ואחד של בינונים, תלוי מראש שנה עד יום הכפורים, זכו ועשו תשובה נכתבין לחיים, לא זכו לעשות תשובה נכתבים למיתה. א"ר אבין מאי קרא ימחו מספר חיים. כלומר אפי' אם היו צדיקים ונכתבו לחיים וחזרו לרשעות, ימחו מאותו הספר של חיים שנכתבו בכלל הספר של צדיקים. ועם צדיקים מהם אל יכתבו, זה ספר בינוניים, אילו יכתבו בספר המחויים והן הרשעים. תניא בית שמאי אומרים ג' כיתות ליום הדין כול', עד

א) [illegible]